

U suvremenom društvu promjene su brze i korjenite. Većina pravnika 90-tih godina nije bila svjesna ni brzine ni značaja promjena koje se oko nas događaju na području pravne struke u Republici Hrvatskoj. Nakon što je Hrvatski sabor 08. listopada 1991. godine donio Odluku o raskidu državnopravnih sveza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ u samostalnoj Republici Hrvatskoj promijenio se je sustav državne uprave (1993.), uveden je institut javnih bilježnika (1993.), donesen je novi Zakonom o sudovima 1994. godine (koji je izmijenjen 2005. godine, te donesen novi 2013.), Zakon o odvjetništvu (1994.) i Zakon o državnom odvjetništvu (1995.). U tom razdoblju osjeća se snažan utjecaj odvjetničkog lobija na politiku, koji je rezultirao i promjenom članka 27. Ustava RH iz 2001. kada se je riječ „građanima“ zamijenila riječju „svakome“, tako da članak 27. Ustava sada glasi: „Odvjetništvo kao samostalna i neovisna služba osigurava svakome pravnu pomoć, u skladu sa zakonom.“

Što pravnici zaposleni u gospodarstvu rade u to vrijeme: bavimo se stečajevima, pretvorbom, privatizacijom, učenjem i primjenom Zakona o trgovačkim društvima, sramežljivo se počinjemo koristiti elektroničkim sredstvima i nismo u mogućnosti dati dovoljnu pozornost izmijenjenim uvjetima i načinu obavljanja pravnih poslova za potrebe gospodarskih subjekata. Stoga 21. stoljeće za pravnike zaposlene u gospodarstvu postaje stoljeće osvješćivanja u postojećim okolnostima. Primjećujemo da smo skupina pravne struke koja nije regulirana zakonom, primjećujemo da se time nitko ozbiljno ne bavi i počinjemo se organizirati. Tako 15.04.2005. pokrećemo inicijativu za osnivanje Komore korporativnih pravnika te u dvije godine spoznajemo sve prepreke na putu zakonodavne inicijative za donošenje Zakona o korporativnim pravnicima/Zakona o komori korporativnih pravnika. Shvaćamo da nam za poduzimanje brojnih aktivnosti treba organizacijski okvir djelovanja, te 15.05.2007. godine osnivamo Udrugu korporativnih pravnika.

Zašto sve to i u čemu je problem?

Zato što je u današnjim uvjetima gotovo nemoguće zamisliti obavljanje poslova izvan strukovnih i profesionalnih organizacija, dokaz tome su deseci komora koje su do danas osnovane u RH: Psihološka komora, Komora socijalnih radnika, Komora edukacijskih rehabilitatora, Komora poreznih savjetnika, Revizorska komora, Komora arhitekata, Komora inženjera u graditeljstvu, Komora strojara, Komora inženjera elektrotehnike, Liječnička komora, Ljekarnička komora, Komora medicinskih biokemičara, Komora fizioterapeuta, Komora medicinskih sestara, Komora primalja, Komora zdravstvenih radnika, Veterinarska komora, Poljoprivredna komora, Komora inženjera šumarstva i drvne tehnologije, Obrtnička komora, HGK (s županijskim i regionalnim komorama), Stomatološka komora, Komora dentalne medicine, Odvjetnička komora, Javnobilježnička komora. Ako pripadnici naše struke već imaju dvije komore, zašto mi ne uspijevamo s inicijativom za treću komoru? Tim više što i Europska komisija smatra da je regulacija profesionalnih djelatnosti nužna, jer se njihovim obavljanjem ostvaruju dobra i vrijednosti koja su od iznimne važnosti za društvo u cjelini, a njihovom regulacijom utječe se na učinkovitost pravosuđa.

Problem se ekonomskim rječnikom može nazvati podjela tržišta, formiranje cijena na tržištu, a osobito način obračunavanja cijena usluga i ostvarivanje dobiti, a pravnim rječnikom - zastupanje, odnosno punomoćnici i troškovi zastupanje. Od svih pripadnika pravne struke jedino se odvjetnicima i nama preklapa područje interesa i to na pravnim osobama, odnosno trgovačkim društvima, jer pravne osobe zastupamo mi, ali i odvjetnici. Pri tome treba imati na umu da su trgovačka društva stranke u „kapitalnim sporovima“. Budući da se parnični troškovi, a time i nagrada za rad odvjetnika obračunavaju ovisno o vrsti predmeta, poduzetoj parničnoj radnji i vrijednosti predmeta spora – u tim sporovima ostvaruju se daleko najveći iznosi nagrada za rad odvjetnika, pa su samim time ti sporovi u fokusu interesa odvjetnika i ciljana grupacija potencijalnih poslova.

Stoga odvjetnički lobi pokušava osigurati monopol u zastupanju, osnaživanjem značaja odvjetništva u državnom sistemu, utjecajem na radne grupe za izmjenu i dopunu Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) i drugih Zakona, kao što je Zakona o vježbenicima u pravosudnim tijelima i pravosudnom ispitu, Zakon o zemljišnim knjigama i drugi. Sa ZPP-om su u tome djelomično i uspjeli. Do donošenja Novele ZPP-a iz 2003. godine punomoćnikom je mogla biti svaka potpuno poslovno sposobna (fizička) osoba, osim osobe koja se bavi nadripararstvom (članak 90. stavak 1. ZPP-a). Odredbe o tome tko može

biti punomoćnik značajno su izmijenjene Novelom ZPP-a iz 2003. godine. Uvedena je relativna obveznost odvjetničkog zastupanja, prema kojoj stranku kao punomoćnik može zastupati samo odvjetnik, uz izuzetke propisane odredbom članka 89.a stavka 2. ZPP-a. Već u Noveli ZPP-a iz 2008. godine imamo određene elemente odnosno nagovještaje uvođenja apsolutne obveznosti odvjetničkog zastupanja, što je razvidno iz odredbe članka 90. stavka 3 ZPP-a prema kojoj je sud, ako utvrdi da punomoćnik koji nije odvjetnik nije sposoban obavljati tu dužnost, dužan upozoriti stranku na štetne posljedice koje mogu nastati zbog nepravilnog zastupanja. Posebno napominjemo da sud nije ovlašten upozoriti stranku koji bi zastupao odvjetnik na štetne posljedice njegovog zastupanja, kako to u svojim znanstvenim radovima navodi i dr. sc. Dinka Šago viša asistentica na katedri Građanskog procesnog prava Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Nagovještaj diskriminacije u pogledu zastupanja razvidan je i iz odredbe članka 91.a ZPP-a prema kojoj stranka koja nema pravosudni ispit može u pravilu podnijeti reviziju samo preko odvjetnika kao punomoćnika. Pri čemu valja imati na umu da niti u državama članica EU niti u ostalim državama svijeta nema jedinstvene prakse u pogledu obvezatnog odvjetničkog zastupanja, već postoje države u kojima ono je i države u kojima ono nije propisano. Upravo ta činjenica je često predmetom pogrešne interpretacije u stručnim krugovima. U prilog obvezatnog odvjetničkog zastupanja odvjetnici ističu da ono omogućava održavanje zajedničkih seminara i drugih oblika zajedničkog stručnog usavršavanja sudaca i odvjetnika, a da to nije moguće postići s potencijalnim punomoćnicima neodvjetnicima, jer oni predstavljaju neidentificiran i nepoznat krug osoba.

Ako je zakonodavstvo polje utjecaja, onda to treba biti i naše polja utjecaja i toga pravnicu u trgovačkim društvima i uprave trgovačkih društava trebaju biti svjesne.

U fokusu našeg interesa trebala bi biti četiri područja: zastupanje, parnični troškovi, pravosudni ispit i vlastito organiziranje, kako bi prestali biti neidentificiran i nepoznat krug osoba.

Kako je Novelom ZPP-a iz 2003. godine, odnosno odredbom članka 89.a stavka 1. ZPP-a uveden ograničeni odvjetnički monopol po kojoj stranku kao punomoćnik može zastupati samo odvjetnik, Zakon u istom članku stavku 2. daje mogućnost da stranku zastupa osoba koja je s njome u radnom odnosu pod uvjetom da je potpuno poslovno sposobna. Možemo zaključiti da upis odvjetnika u Imenik odvjetnika podrazumijeva poslovnu sposobnost, dok radni odnos pravnik s položenim pravosudnim ispitom ne podrazumijeva poslovnu sposobnost. Odvjetnik može stranku zastupati u svim sporovima, a pravnik koji je u radnom odnosu samo u sporovima koji su u granicama djelatnosti stranke u vezi s kojom je radni odnos zasnovan. Nakon što smo dokazali da smo poslovno sposobni, da zastupamo u sporu u granicama djelatnosti trgovačkog društva, kad imamo položen pravosudni ispit i kad imamo punomoći identičnog sadržaja, ovlaštenja koja iz njih proizlaze nisu ista. Naime, na temelju istog sadržaja punomoći, odvjetnik je po zakonu ovlašten poduzimati sve radnje u postupku, a pravnik u radnom odnosu nije ovlašten povući tužbu, priznati tužbeni zahtjev, odreći se tužbenog zahtjeva, sklopiti nagodbu, odreći se ili odustati od pravnog lijeka, podnijeti izvanredni pravni lijek, bez posebne punomoći u kojoj se izrijekom ovlašćuje na navedene radnje. Takva rješenja opravdavaju se time da je riječ o radnjama koje se tiču sudbine postupka, pa se očekuje da će stranka (trgovačko društvo) koja će morati dati pravniku posebno ovlaštenje za njihovo poduzimanje, time biti upozorena na njihovu važnost i posljedice, te prihvatiti rizik koji je s njima povezan. Postavlja se pitanje kako će stranka (trgovačko društvo) biti upozorena na njihovu važnost, posljedice i rizik – kad ju zastupa odvjetnik? To su krajnje nelogična rješenja, koja nisu usamljena i koja se i nadalje upražnjavaju i na drugim pravnim područjima na primjer i u propisima zemljišnoknjižnog prava.

Iako je u Republici Hrvatskoj u pogledu naknade parničnih troškova u primjeni načelo *causae*, stranka (trgovačko društvo) koju zastupa korporativni pravnik, ne može naplatiti trošak zastupanja od stranke koja je pretrpjela neuspjeh u parnici.

Za takvo nejednako tretiranje stranaka nema logičnog ni razumnog objašnjenja, osim da stranka odnosno trgovačko društvo prihvaća i snosi takav rizik. Stoga tu realno mogu i dolaze do izražaja odluke uprava trgovačkih društava.

Uprave trgovačkih društava mogu biti demotivirane za zapošljavanje pravnika i stimulirane da trgovačka društva u sporovima zastupaju odvjetnici.

Osobito u kontekstu kada se odvjetništvo pokušava prikazati kao apsolutno neovisna djelatnost, ekonomski neovisna o stranci, što nije točno niti u slučaju odvjetnika pojedinca, a osobito nije točno ni primjenjivo na odvjetnike koje su u radnom odnosu u odvjetničkim društvima.

U pogledu pravosudnih ispita možemo samo konstatirati da prema Zakonu o vježbenicima u pravosudnim tijelima i pravosudnom ispitu kandidat ne može prijaviti niti pristupiti polaganju pravosudnog ispita, ako nije prošao obvezni teoretski dio stručnog obrazovanja u trajanju od najmanje 150 sati. Navedeno obrazovanje organiziraju za pravosudne vježbenike (sud i državno odvjetništvo) - Pravosudna akademija, za odvjetničke vježbenike - Hrvatska odvjetnička komora, za javnobilježničke vježbenike - Hrvatska javnobilježnička komora, a za pripravnike/vježbenike trgovačkih društava – nitko, jer Udruga korporativnih pravnika za sada samo pronalazi privremena rješenja, kako pravnici zaposleni u trgovačkim društvima ne bi ostali sasvim izvan pravosudnog sustava Republike Hrvatske. Tim više što nas ne prepoznaje ni nova Strategija razvoja pravosuđa za razdoblje od 2013. do 2018. godine (NN 144/12).

Ako pravnici zaposleni u trgovačkim društvima neće moći pristupiti polaganju pravosudnog ispita, u Republici Hrvatskoj se otvara put neograničenom odvjetničkom monopolu u zastupanju, pa se otvaraju i pitanja potrebe zapošljavanja pravnika u trgovačkim društvima, tim više jer odvjetnici sve više pružaju i savjetodavne i konzultantske usluge.

Trebamo imati na umu da ulazak u Europsku uniju donosi nove izazove i povećava poslove svih pravnika, pa tako i korporativnih pravnika, ali ne smijemo dozvoliti da nas ponovno novi val poslova uspori u radu na inicijativi komorskog organiziranja, jer on je *conditio sine qua non* opstanka pravnika u trgovačkim društvima.

Pripremila: Gordana Štanfel, dipl.iur., Končar - Elektroindustrija, d.d.